

Korekta Dodatku 7 Wykładów z makroekonomii Kazimierza Łaskiego

W końcu 2015 roku nakładem Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego ukazał się podręcznik Kazimierza Łaskiego, *Wykłady z makroekonomii: Gospodarka kapitalistyczna bez bezrobocia*. Pragnieniem redaktora naukowego oraz wydawcy tej książki było to, aby zdążyć z publikacją przed śmiercią już bardzo chorego autora, tak aby mógł jeszcze zobaczyć zawarty w niej dorobek naukowy i dydaktyczny jego ostatnich kilku lat. Niestety ubocznym efektem tego pośpiechu okazał się błąd w Dodatku 7, który wymaga korekty tym bardziej, że podręcznik Łaskiego jest wykorzystywany przez nauczycieli akademickich i studentów na zajęciach ze współczesnej ekonomii heterodoksyjnej, a zwłaszcza ekonomii post-keynesowskiej.

W centrum *Wykładów z makroekonomii* Łaskiego znajduje się mnożnikowy model zmian PKB, najpierw w dwutowarowej gospodarce zamkniętej, potem w modelu gospodarki wielotowarowej, w modelu uwzględniającym dochody i wydatki państwa, aż do modelu gospodarki otwartej z sektorem publicznym. We wszystkich tym modelach rolę podstawową odgrywa odpowiednio modyfikowane i rozszerzane równanie zysków Kaleckiego oraz jego teoria funkcjonalnego podziału dochodu narodowego między płace i zyski oraz czynniki współdeterminujące ten podział.

W modelu gospodarki otwartej z sektorem publicznym poziom dochodu narodowego, Y , kształtuje się w procesie mnożnikowym w zależności od prywatnych wydatków inwestycyjnych, IP , eksportu, X , oraz wydatków publicznych, G . W tym procesie wszystkie publiczne daniny i podatki netto, TN , prywatne oszczędności, SP , oraz import, M , stanowią wyciek siły nabywczej z systemu. W zależności od odpowiednio zdefiniowanych parametrów: tn , sp oraz m ($tn \equiv TN/Y$, $sp \equiv SP/(Y-TN)$ oraz $m \equiv M/Y$) ograniczają one dochód krajowy. Siłę tego ograniczenia w odniesieniu do sumy wydatków IP , G i X określa przeciętny mnożnik. Podstawowe równanie dochodu narodowego, którym się posługuje Autor wykładów, przybiera więc postać (zob. Łaski 2015, s. 146 - 147):

$$Y = \frac{IP + X + G}{(1 - tn)sp + m + tn} \quad (6.1)$$

* Instytut Nauk Ekonomicznych PAN, jerzy.osiatynski@gmail.com

** Narodowy Bank Polski (emert.), jo.zieba@gazeta.pl

gdzie mnożnik sumy wydatków ($IP+G+X$) wynosi: $k = \frac{1}{(1 - tn)sp + m + tn}$

Jest to klasyczny mnożnik, który przy danych parametrach tn , sp i m , przekształca prywatne wydatki inwestycyjne, wydatki publiczne na dobra i usługi finalne oraz wydatki podmiotów zagranicznych na zakup towarów i usług, w całkowity dochód do dyspozycji (PKB). W takim wyrażeniu mnożnik pozostaje niewrażliwy na zmiany struktury wydatków, ponieważ dochód całkowity przypadający na jednostkę sumy wydatków IP , G i X nie zależy od ich rodzaju. Podobnie, z taką samą siłą ograniczają dochód wygenerowany dzięki tym wydatkom (i jego wzrost) parametry: tn , sp i m . Przy założeniu stałości mnożnika, k , struktura dochodu (podobnie jak struktura jego przyrostu) zależy wyłącznie od struktury wydatków. Przyrost dochodu narodowego wywołany przez jednostkową zmianę prywatnych inwestycji, wydatków państwa czy eksportu jest w tym ujęciu jednakowy, równy k . Wobec tego, *ceteris paribus*, wkład do wzrostu ze strony inwestycji prywatnych wynosi:

$$\Delta Y = \frac{\Delta IP}{(1 - tn)sp + m + tn} \quad (6.2)$$

Analogicznie przedstawiają się, *ceteris paribus*, przyrosty dochodu w zależności od zmiany eksportu czy zmiany wydatków publicznych.

Jednak dla liczenia wielkości mnożników wydatków autonomicznych (IP , G czy X) bardziej właściwa niż relacja $m \equiv M/Y$ jest koncepcja przeciętnej importochłonności produkcji finalnej, m_f , która dopuszcza bezpośrednie powiązanie rodzajowej struktury wydatków finalnych z rodzajową strukturą importu (podczas gdy parametr m wiąże rodzajową strukturę importu ze strukturą wydatków na dobra i usługi finalne tylko pochodzenia krajowego)¹. Tę średnią ważoną importochłonność produkcji finalnej, m_f , Łaski definiuje (s. 176) jako:

$$m_f = \frac{M}{(IP + G + X + CP)} \quad (D7.1)$$

skąd

$$m = \frac{M}{Y} = \frac{M}{FG - M} = \frac{M / FG}{1 - (M / FG)} = \frac{m_f}{1 - m_f}$$

oraz

¹ W sprawie konieczności stosowania właściwych miar importochłonności zob. też Łaski 2009 oraz Palley 2010. Na szacunkach przeciętnej importochłonności produkcji finalnej, m_f , opierają się też empiryczne szacunki mnożników w Polsce i w Czechach - zob. Łaski at al 2010 oraz 2010a. .

$$mf = \frac{m}{1+m}.$$

"W strefie UGW średnia importochłonność, m , wynosi ok. 40%. Wobec tego importochłonność produkcji finalnej wynosi [...] $mf = \frac{m}{1+m} = \frac{0,4}{1,4} = 0,28$, a więc tylko 28%" (Łaski 2015, s. 178-9).

Różnica pomiędzy m i m_f w szacunkach mnożnikowych zmian PKB ma zasadnicze znaczenie dla możliwości prawidłowego oszacowania struktury dochodu (i struktury jego zmian) w zależności od źródeł kreacji dochodu i sektorowej importochłonności. Prawidłowe obliczenie sektorowych mnożników jest bowiem możliwe tylko i wyłącznie po przypisaniu importu (pośredniego i finalnego) przeznaczonego odpowiednio na konsumpcję, inwestycje i eksport. Na przykład "prawdziwy" mnożnik wydatków inwestycyjnych zależy nie od m , czy m_f , ale od importochłonności inwestycji prywatnych, $mIP = MIP/IP$, która w krajach o wysokim poziomie inwestycji zagranicznych jest na ogół ponadprzeciętnie wysoka. Mnożnik sektorowy inwestycji prywatnych będzie więc z tego tytułu mniejszy od mnożnika wydatków przeciętnych, k , obliczonego z przeciętną importochłonnością m_f (lub m). Z kolei mnożnik wydatków fiskalnych zależy od niskiej importochłonności mG , więc mnożnik wydatków fiskalnych będzie przewyższał mnożnik wydatków przeciętnych. We wzorze (6.2) od tych sektorowych zmian efektywnego popytu i sektorowych różnic oraz zmian 'wycieków' Łaski abstrahuje.

Ze względu na tę różnic między koncepcją parametru m , którym zresztą Łaski sam posługuje się w głównej części podręcznika, w rozdziale 6 zapowiada, że w Dodatku 7 wykaże, iż importochłonność produkcji dodanej, m_f , jest dokładniejszą i właściwszą miarą importowego "wycieku" niezbędnego do wyliczania mnożników dochodu narodowego (s. 148). Jednak w samym Dodatku 7 Łaski idzie dalej i podejmuje się wyrażenia wielkości mnożników, za pomocą innego zestawu współczynników obrazujących wielkości "wycieków" popytu, a mianowicie za pomocą parametrów sp , tn oraz m_f . Jednak wyprowadzone przez Łaskiego w Dodatku 7 równanie D7.3 jest błędne. Błąd wynika z przeoczenia, że zgodnie z przytoczonym wyżej równaniem D7.1, $mf = \frac{M}{CP+IP+G+X}$ (a nie

$$mf = \frac{M}{IP+G+X}).^2$$

² Na błąd we wzorze (7.3) pierwsi zwrócili uwagę moi studenci - słuchacze wykładu "Ekonomia Michała Kaleckiego" na SGH w 2016 r. - Antoni Grzeszczyk, Krystian Korzec, Joanna Rachubik i Jakub Marszak, którym poniekąd zawdzięczmy tę "Korektę" (J.O.).

Ponadto w następnym przekształceniu przeoczono błąd zecerski w liczniku ułamka, gdzie zamiast pierwszego znaku minus powinien być znak mnożenia. Uwzględniając oba błędy równanie to powinno mieć postać:

$$Y = \frac{(IP + G + X)(1 - mf) - [tn + sw \alpha (1 - tn)]Y - mfCP}{(1 - \alpha)(1 - tn)}$$

Poprawny wzór określający relację pomiędzy wielkością PKB a wielkością prywatnych inwestycji, eksportu oraz wydatków publicznych - a stąd i wielkością poszczególnych mnożników PKB - Łaski podaje w równaniu 5.8 (s. 146). Ale tu parametrem wyznaczającym wielkość wycieku importowego jest m , nie zaś m_f .

$$Y = \frac{IP+X+G}{(1-tn)[(1-\alpha)+sw\alpha]+m+tn} \quad (5.8)$$

gdzie, przypomnijmy, $sp = (1 - \alpha) + sw\alpha$.

W równaniu (5.8), zgodnie z intencją Łaskiego i zgodnie z przedstawioną wyżej zależnością między m i m_f , można w miejsce m podstawić wyrażenie $m_f/(1 - m_f)$. Podstawienie to w niczym jednak nie zmienia relacji określonej równaniem (5.8) ani wynikających z niej wielkości mnożników.

Korygując błąd Łaskiego, w miejsce jego równania (D7.3) otrzymujemy równanie:

$$Y = \frac{(IP+G+X)(1-m_f)}{1-(1-tn)(1-sp)(1-m_f)} \quad (A)$$

gdzie mnożnik wydatków przedstawia iloraz

$$k_A = \frac{(1-m_f)}{1-(1-tn)(1-sp)(1-m_f)} \quad (B)$$

równy co do wartości mnożnikowi $k = \frac{1}{(1-tn)sp + m + tn}$ z równania (5.8), jeśli w miejsce parametru m w jego mianowniku przyjąć $m = m_f/(1 - m_f)$.

Podstawiając w równaniu (5.8) wyrażenie równoważne (A) nie zmieniamy stabilności równania wyjściowego, w którym lewa strona ciągle jest równa prawej. Otrzymujemy nowy mnożnik w zależności od m_f , który stanowi dobry punkt wyjścia dla rozbudowanej sektorowej analizy mnożnikowego wzrostu dochodu. To zagadnienie Łaski podejmuje jednak tylko ogólnie. Wyprowadzenie mnożnika z udziałem parametru m_f na innej drodze jest obarczone błędem w przekształceniach i otrzymany wzór 7.3 nie jest prawdziwy. Nie są zatem prawdziwe także dalsze wyprowadzane z niego równania i wnioski, aż do końca Dodatku 7.

Korekta ta dotyczy tylko Dodatku 7 i nie ma wpływu na rozumowanie Łaskiego przedstawione w całej książce, w której jego koncepcja mnożnika jest wyprowadzona z użyciem parametru m i w oparciu o kolejne warianty jego uogólnionego równania (5.8).

Literatura

Łaski Kazimierz, 2015, Wykłady z makroekonomii. Gospodarka kapitalistyczna bez bezrobocia, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Warszawa.

Łaski Kazimierz, Osiatyński Jerzy, Zięba Jolanta, 2010, *Mnożnik wydatków państwowych i szacunki jego wielkości dla Polski*, „Prace i Materiały NBP”, nr 246.

Łaski Kazimierz, Osiatyński Jerzy, Zięba Jolanta, 2010a, *Czynniki wzrostu PKB w Polsce i Czechach w 2009 r.*, „Ekonomista”, nr 6.

Palley Thomas I. (2010), *Imports and the income-expenditure model: implications for fiscal policy and recession fighting*, „Journal of Post Keynesian Economics”, Winter 2009–10, Vol. 32, nr 2317.